

ВІКТОР ШУЛЬГАЧ НА ТОПОНІМІЧНІЙ КАРТІ ВОЛИНИ. VIII

Бискупичі

За матеріалами адміністративно-територіального поділу Волинської обл. таку назву мали чотири населених пункти: *Бискупичі* — сучасне с. Бережанка Горохівського р-ну, *Бискупичі Руські* — сучасне с. Нехвороща Володимир-Волинського р-ну, *Бискупичі Шляхетські* — сучасне с. Соснина Іваничівського р-ну і *Малі Бискупичі* (історично *Бискупичи Малыє*, 1593 р.) Іваничівського р-ну, зараз виключене з облікових даних. Не вдаючись до причин доцільності перейменувань відзначимо, що всі ці ойконіми знаходяться в порубіжній зоні українсько-польських етномовних контактів. За межами України можна вказати ще споріднені назви: сс. *Бискупка*, *Бискупцы* — в колишніх Мінській і Віденській губ., численні *Biskupice*, а також *Biskupie*, *Biskupiec*, *Biskupia Wola* — в Польщу *Biskupky*, *Biskupice*, *Biskupovice* — в Чехії, *Biskupic* — у Хорватії, *Biskuplje* — в Сербії (XIV ст.) та ін. Усі вони в той чи інший спосіб (теоретично — через стадію антропоніма *Бискуп*, пор., наприклад, ч., ст.-п. *Biskup*) пов'язані з відповідним апелятивом, відомим у більшості слов'янських мов: укр. *біскуп* (*бискуп*) «католицький єпископ», рос. (старе) *бискуп*, блр. *біскуп*, д.-рус. *бискоупъ*, 1398 р. «т. с.», п., ч. *biskup*, схв. *бискуп*, слвн. *biskup*, болт. діал. *бискуп* «єпископ». В українську мову це слово, вважають, потрапило через польське посередництво з давньоверхньонімецької (*biscof* < лат. *episcopus*). У момент виникнення назва с. *Бискупичі* могла означати «володіння єпископа» чи «поселення, жителі якого належать єпископу».

Дорогиничі

Село *Дорогиничі* Локачинського р-ну, як і його аналог в Іваничівському р-ні (сучасне *Шахтарське*), фіксується в історичних документах досить пізно — з середини XVI ст. Однак структура цих ойконімів (а також наявність ч. с. *Drahinici*) дає підстави віднести їх до давньослов'янського ономастикону. Обидві назви пов'язані з особовим іменем **Дорогиня*, пор. рос (Новгород.) *Дорогининъ* Матвейка (XV ст.) < плс **Dorgyni*.

Доротище

Одна з перших згадок про цей населений пункт Ковельського р-ну припадає на початок XVI ст.: «село Дорогатѣшь» (1502 р., Архів кн. Сангушків. — Т.1.— С. 148). Подальші фіксації його на сторінках історичних документів, наскільки вдалося простежити, ідентичні: «моего имена *Дороготеша*» (1531), «съ села ... *Дороготеша*; к *Дороготеші*» (1533), «имгйна *Дороготеша*.» (1540), «с. *Дорогот'кишу* поповское» (1571), *Dorohotѣcz* (1664) тощо. Форма *Доротище* виникла в результаті редукації одного із складів кореня. Судячи з фонетичної будови, назва с. **Дороготѣшь* постала на східнослов'янському мовному ґрунті. Вона сягає особового дохристиянського імені **Дороготѣхъ*, співвідносного за структурою з ст.-п. *Drogomysl* (1136), болт. *Драгобрат* (XII ст.), серб. *Драгобрат* і оформленого за допомогою суфікса належності *-ь*. Ідентичне особове ім'я приховане також у чеському ойконімі *Drahotěsice* (1323), що дає підстави вважати його потенційним праслов'янським : **Dorgotěxъ* — поряд з реконструйованими в «Этимологическом словаре славянских языков» за ред. О. М. Трубачова **<dogdomilъ*, **dorgomirъ*, **dorgoslavъ*, **dorgobodъ*.

Кобче

Назва населеного пункту Рожищенського р-ну, яка належить до словотвірного ряду на *-че*: *Любче*, *Судче*, *Жмудче*, *Черче* і под. В її основі — особове ім'я *Кобецъ*, оформлене за допомогою присвійного суфікса *-j-*. Відомі нам досить пізні фіксації цього ойконіма — *Кобче* (1585), «селцо тоє *Кобъче*», «въ ьменичку его *Кобъчи*», «подданных *кобецькихъ*», «приселка *Кобча* землѣ Соколское» (1582) — не можуть заперечити думки про його давнє походження, оскільки *-j-ова* посесивна модель у топонімії вже в XI-XII ст. була малопродуктивною. Стосовно антропоніма *Кобецъ*, то він фіксується як в історичних

документах (рос. *Кобец* Чеглоков сын Карачаров (1527), блр. Иван *Кобець* (1640), так і в складі сучасних українських прізвищ: *Кобець* (сс. Межисить, Річиця, Якуші Ратнівського р-ну, с Гірки Любешівського р-ну, с. Костюхнівка Маневицького р-ну Волинської обл.); пор. також ст.-п. *Kobies*, 1435 р. Найімовірніше, *Кобець* утворене лексико-семантичним способом від апелятива *кобець* «вид хижого птаха», пор. укр. *кібець* «кобчик», болг. діал. *кобъц* «сокіл», ст.-п. *kobies* «вид сокола, *Falco subbuteo* L.»).

Комарове

Таку назву мають три населених пункти в Старовижівському (село *Коморово* манастырское, 1571 р.), Маневицькому і Ратнівському р-нах, сюди ж долучається с. *Комарів* Турійського р-ну (історично — *Комарова*, 1531 р.), а також *Комарова Воля* — колишній присілок с. Осьмиговичі Турійського р-ну (1541 р.). Названі ойконіми утворені від особового імені (= прізвиська) *Комар* з додаванням посесивного суфікса *-ов/-ів-*. Лексема *Комар* була досить продуктивною антропонімною одиницею, про що свідчать географічні назви, похідні від неї. Так, за матеріалами М.Фасмера («*Russisches geographisches Namenbuch*, Bd IV), на теренах сучасних східнослов'янських земель фіксується більше 80 ойконімів типу *Комаровка*, *Комаревка*, *Комарова*, *Комарово*. Цікаво відзначити, що сучасне прізвище *Комар* відоме в сс. Угриничі Любешівського р-ну, Замличі Локачинського р-ну, Козлиничі Маневицького р-ну, смт. Рожище Волинської обл. Зменшувальна форма від *Комар* — *Комарець* — відображена в назві ур. *Комарчі* (с. Малий Жолудськ Володимирецького р-ну Рівненської обл.; по-місцевому — *Кумарчі*).

Прізвище *Комар* належить до ряду подібних з групи «комахи», як-от: *Муха* (с. Заболотці Бродівського р-ну Львівської обл.), *Гедзь* (с. Новоукраїнка Млинівського р-ну Рівненської обл.), *Шершень* (с. Мульчиця Володимирецького р-ну Рівненської обл.) тощо.

Котів

Назва населеного пункту в Ківерцівському р-ні, відзначена в «Архіві кн. Сангушків» під 1518 р. *Kothow* (т. 3, с. 162). Подальші фіксації в історичних джерелах «имѣне мое *Котово*» (1535 р.), *Kotow*, 1545 р. (в «Описі Луцького замку») та ін. засвідчують цю назву в незмінному вигляді. Прозорість структури ойконіма *Kotiv* (наявність присвійного суфікса *-iv*) дає підстави стверджувати, що в його основі — прізвисько *Коть* (=укр. *Kim*). Воно належить до так званих зоофорних антропонімів, відомих з глибокої давнини. Вважається, що витоки цих особових найменувань пов'язані з тотемізмом — однією з первісних форм релігійних вірувань, для якого характерна віра в спільне походження й кровну спорідненість між групою людей (родом) і певним видом тварин, рослин тощо. Про відлуння цієї віддаленої епохи, можливо, свідчить родове прізвисько *Коти* в с. Бобер Поліського р-ну Київської обл. З часом подібні імена (очевидно, й *Kim*) могли даватися людині метафорично — за схожістю з тією чи іншою твариною.

Сучасне прізвище *Kim*, за нашими матеріалами, фіксується в п'ятнадцяти населених пунктах Волині; від нього утворено чимало похідних з різними суфіксами: *Котик*, *Котух*, *Котюк*, *Котюх*, *Котенко*, *Котович*, *Котикович* (Волинська обл.), *Коток*, *Котко*, *Котяш*, *Котяй*, *Котис*, *Котков*, *Котисько*, *Котуль*, *Котуха* — на Рівненщині. Цей список, ясна річ, неповний і при бажанні може бути розширеним. Цікаво відзначити, що співвідносно за родовою ознакою *Кішка* (< *кішка*) відоме нам лише з історичних джерел, і то досить рідко: укр. *Юхно Кошка Семеновичь*, 1508 р., рос. *Кошка* — прізвисько (1405 р.) та ін.

Природно, що антропооснова *Kim*- відобразилася в географічних назвах, як про це свідчать мікротопоніми: ліс *Kotiv* (с. Балашів Ковельського р-ну), поле *Котикове* (с. Колодеже Горохівського р-ну), урочище *Котикова гірка* (с. Сильне Любомльського р-ну), лука *Kotowa*, 1931 р. (с. Тростянець Ківерцівського р-ну), ойконіми на зразок *Котов*, *Котова* — в різних регіонах Росії, *Каты*, *Катюка* — в Білорусі, *Kotow* — у Польщі і под.

За граматичною будовою ойконім *Липне* (Ківерцівський р-н) — відносний прикметник середнього роду на *-н-* від основи *липа* «назва дерева, *Tilia* L.», тому сільська рада за

правилами творення відтопонімних прикметників повинна іменуватися *Липенська*, а не *Липненська*, як це практикується. Побічно на це вказують назви жителів — *ліпенець* (чол.), *ліпенка* (жін.), *ліпенці* (множина); пор. ще мікротопонім сінокіс *Ліпенське* (с. Карпилівка Камінь-Каширського р-ну Волинської обл.).

До групи похідних від *липа* волинських топонімів ще належать: с. *Липа* Горохівського р-ну, колишні хутори *Липа* в Турійському та Любомльському р-нах — первісно назви-орієнтири; *Липляни* Ківерцівського р-ну (1585 р. — *Липляне*; 1596 р. — «зъ Липлянъ») — утворення на *-ани* на зразок *Дубляни*, *Вербляни*, *Вільшани* з початковим топографічним значенням «жителі місць, де багато липи, дуба, вільхи» (*-бл-*, *-пл-* < губний *-б-*, *-п-* + *-j-*); с. *Липини* Луцького р-ну і колишній хутір *Липини* Ратнівського р-ну — множинна форма від **Липина*, що знаходить підтвердження з боку мікротопонімів ліс *Липина* (с. Заболоття Любомльського р-ну), ур. *Липина* (с. Зимне Володимир-Волинського р-ну) та ін. Вони пов'язані з укр. *липина* «липове дерево», діал. «липовий ліс» аналогічно до *дубина* «окреме дерево дуба; дубовий ліс, гай», *березина* «березовий гай, ліс; березник», «березове дерево», *вербина* «одне вербове дерево»; колишнє с. *Липське* (об'єднане з с. Новостав Горохівського р-ну) та колишній хутір *Липове* (належав до с. Гірники Ратнівського р-ну) — прикметники з суфіксами *-ськ-*, *-ов-* від *липа*; колишній хутір *Липник* (належав до с. Затурці Локачинського р-ну) < *липник* «місце, де ростуть липи» — похідне з суфіксом *-ик* від прикметника *липний* або з суфіксом *-н-ик* від іменника *липа*.